

**Talab va taklif
nazariyasi.
Bozor muvozanati.**

**Bozor iqtisodiyoti sharoitida
Talab va Taklif birgalikda
bozordagi narxlarni
belgilashda ishlaydi.**

1. Talab tushunchasi

Talab – bu ehtiyojlarning pul bilan qondirilgan qismidir.

Talab tushunchasi

- ◆ *Talab bitta individual iste'molchiga yoki bozordagi barcha iste'molchilarga (bozor talabi) tegishli bo'lishi mumkin.*

Talab jadvali - bu kimdir sotib olishga tayyor bo'lgan turli xil

- ◆ *mahsulot yoki xizmatlarning mumkin bo'lgan narxlar bo'yicha ro'yxati keltirilgan jadval.*

<i>Birlik mahsulot narxi, so'm</i>	<i>Mahsulotga bo'lgan talab soni</i>
<i>500 000</i>	<i>2</i>
<i>400 000</i>	<i>4</i>
<i>300 000</i>	<i>6</i>
<i>200 000</i>	<i>8</i>
<i>100 000</i>	<i>10</i>

Talab egri chizig'i

P

500 000

400 000

300 000

200 000

100 000

2

4

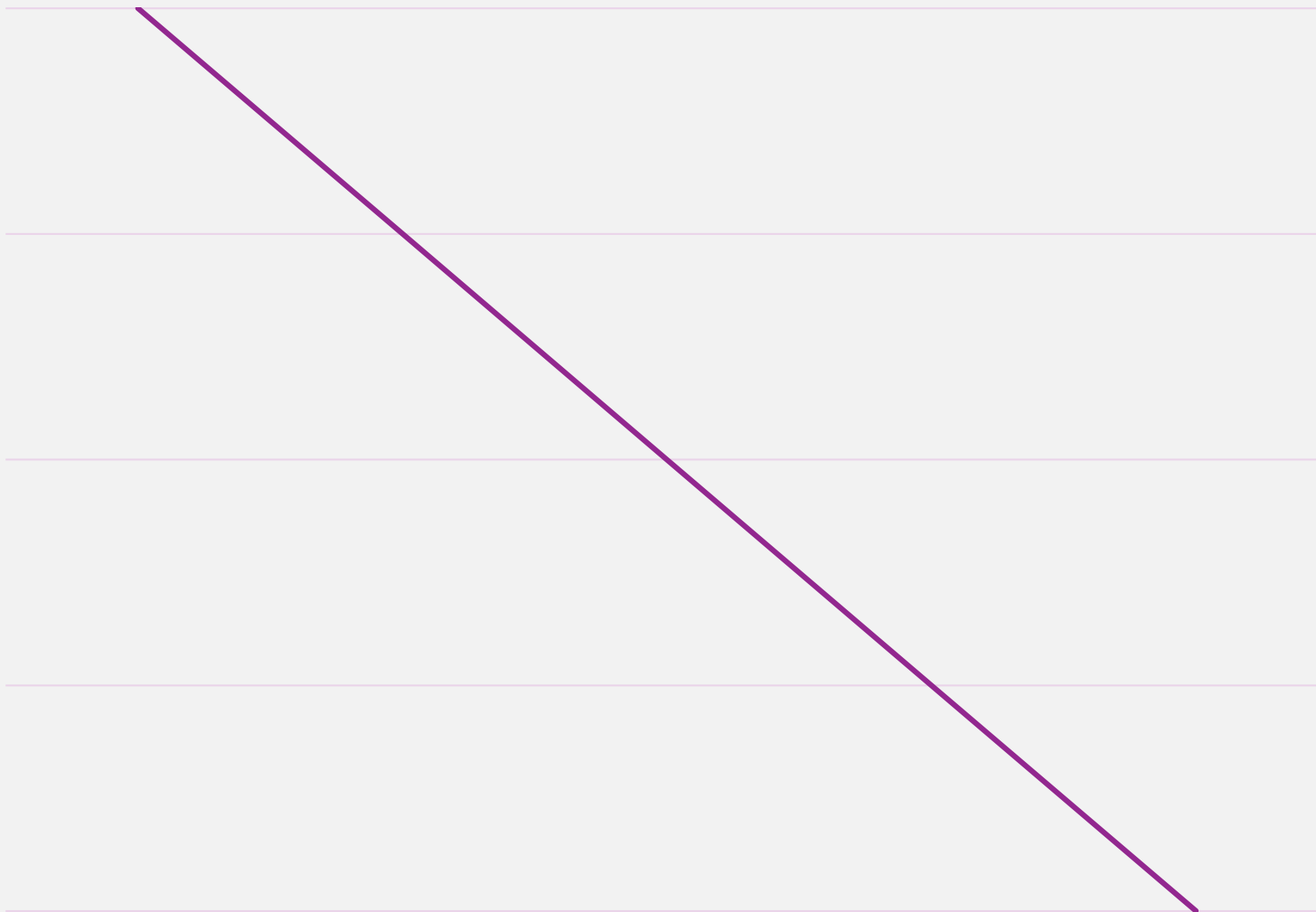
6

8

10

Q

P – Price (narx)
Q – Quantity (miqdor)

Talab tushunchasi

Talab egri chizig'i pastga qarab buriladi. Talab qonuniga ko'ra, talab miqdori va narx qarama-qarshi yo'nalishda harakat qiladi.

Talab egri chizig'i quyidagi omillarga bog'liq o'zgarishi mumkin:

- *Xaridorlar yoki iste'molchilar sonining o'zgarishi*
- *Daromad: iste'molchilar daromadlarining o'zgarishi*
- *Qoniqish: mahsulot / xizmatning afzalligi yoki mashhurligining o'zgarishi*
- *Kutishlar: iste'molchilar kelajakda nima bo'lishini kutayotgan o'zgarishlar*
- *O'xshash mahsulotlar: to'ldiruvchilar va o'rinbosarlar*

Talab tushunchasi

Bog'liq tovarlarning narxi talabga ta'sir qiladi:

- O'rinbosar tovarlar almashish imkoniyati - bu boshqasining o'rnida ishlatilishi mumkin bo'lgan mahsulot.

O'rnini bosadigan tovar narxi va boshqa tovarga talab to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir

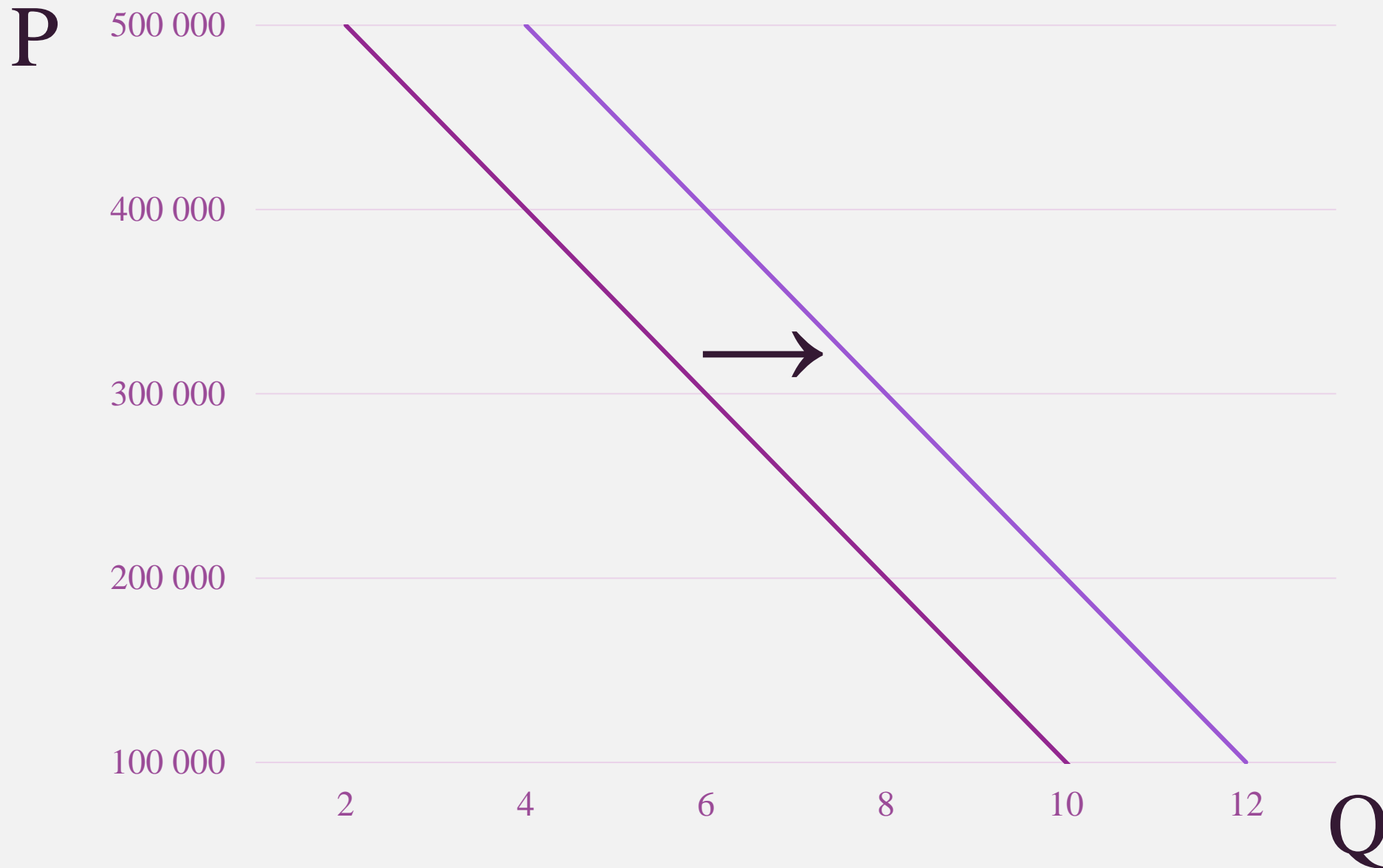
Masalan, kok narxi o'sishi Pepsiga bo'lgan talabning oshishiga olib keladi.

- Tovarlar bir-birini to'ldirganda, birining narxi bilan boshqasiga talab o'rtasida teskari bog'liqlik bo'ladi

- Masalan, qulupnaydan tayyorlangan murabbo. Qulupnay narxi oshsa, murabboga bo'lgan talab kamayadi.

Talab egri chizig'i o'sishi

P –Price (narx)

Q-Quantity (miqdor)

1-chiziq

iste'molchilarning

oldingi iste'mol

qobiliyati

2-chiziq

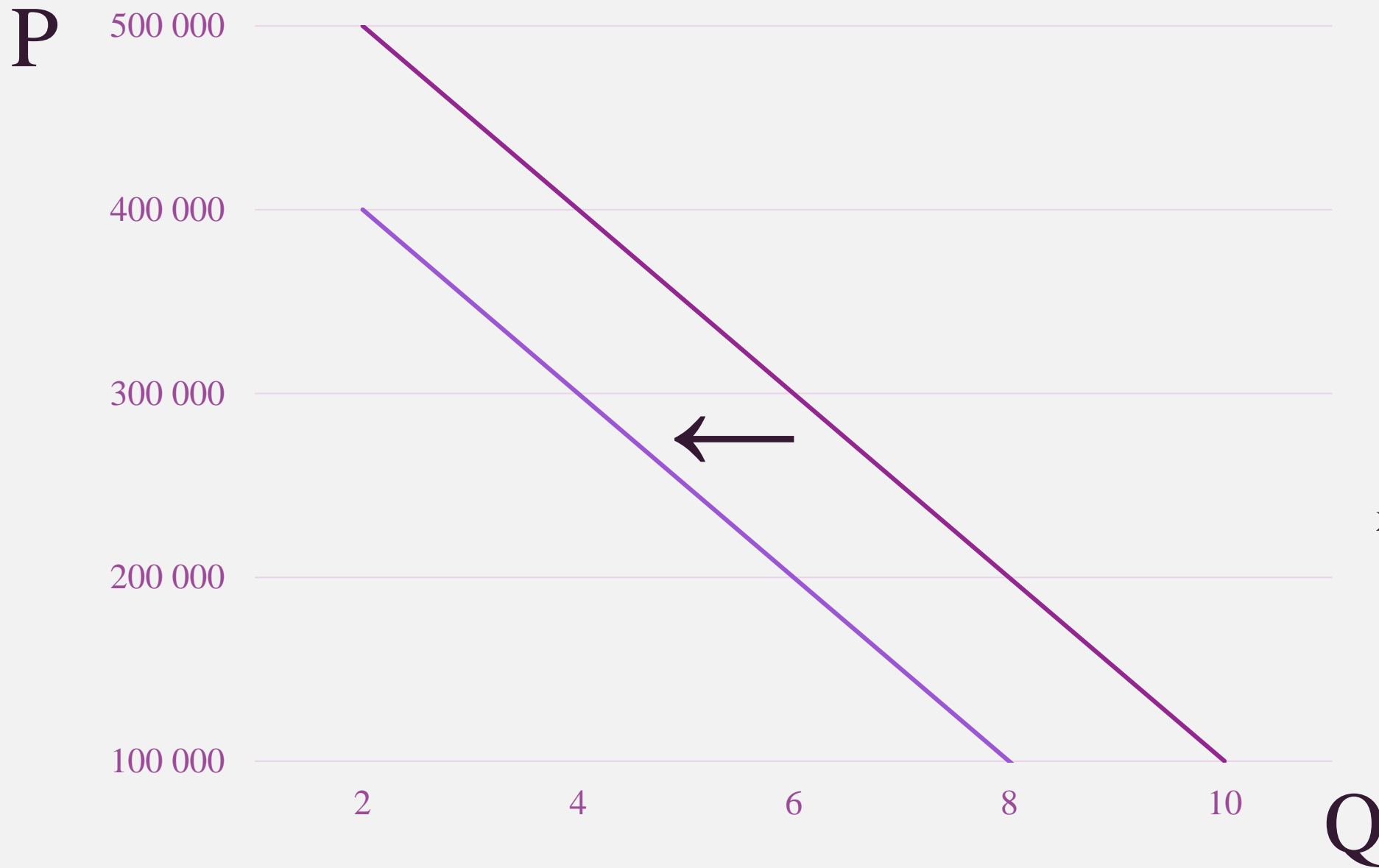
iste'molchilarning

iste'mol qobiliyati

oshgandan keying

iste'mol qobiliyati

Talab egri chizig'i kamayishi

P –Price (narx)

Q-Quantity (miqdor)

1-chiziq mahsulot yoki xizmatning optimal sotilish paytidagi talab chizig'i

2-chiziq mahsulot yoki xizmatning iste'moldan kamayishi yoki o'rnini bosuvchilarning savdoga qo'shilishi

Giffen samarasi

Real iqtisodiy hayotda baʼzan bu qoidaga zid boʻlgan, yaʼni ayrim tovar narxining oʻsishi bilan unga boʻlgan talab miqdorining yanada ortishi holati ham uchraydi.

Bu holat Giffen samarasi deb (ingliz iqtisodchisi R.Giffen nomi bilan) atGiffen kambagʻal ishchi oilalari kartoshka qimmatlashishiga qaramasdan uni isteʼmol qilish kengayishini kuzatib, bu samarani tasvirlab koʻrsatgan.

Engel qonuni

Iste'molchilar daromadi va ular tomonidan sotib olinadigan tovarlar miqdori o'rtasidagi bog'liqlik nemis iqtisodchisi va statisti Ernst Engel (1821-1896) tomonidan chuqur tadqiq etilgan. SHunga ko'ra, iste'molchi daromadi bilan u tomonidan sotib olinishi mumkin bo'lgan tovarlar miqdori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik Engel qonuni deyiladi.

2. Taklif tushunchasi

Taklif - bu muayyan vaqtda hamda muayyan narxda tovar yoki xizmatlarning bozorga chiqarilgan miqdori.

Taklif tushunchasi

Taklif deganda ishlab chiqaruvchilar har qanday mumkin bo'lgan bozor narxlarida sotishga tayyor bo'lgan tovar yoki xizmatning turli miqdorlari tushuniladi.

Taklif bitta ishlab chiqaruvchining mahsulotiga yoki bozordagi barcha ishlab chiqaruvchilarning umumiy mahsulotiga (bozor ta'minoti) tegishli bo'lishi mumkin.

Taklif tushunchasi

Taklif jadvali - bu ishlab chiqaruvchilar turli narxlarda etkazib berishga tayyor bo'lgan miqdorlarni ko'rsatadigan jadval.

<i>Birlik mahsulot narxi, so'm</i>	<i>Mahsulotning taklif miqdori</i>
<i>500 000</i>	<i>10</i>
<i>400 000</i>	<i>8</i>
<i>300 000</i>	<i>6</i>
<i>200 000</i>	<i>4</i>
<i>100 000</i>	<i>2</i>

Taklif egri chizig'i

P

500 000

400 000

300 000

200 000

100 000

2

4

6

8

10

Q

P – Price (narx)
Q – Quantity (miqdor)

Taklif tushunchasi

Taklif jadvali grafikdagi chiziq sifatida ifodalanishi mumkin.

Grafikda vertikal o'qda narxlar va gorizontal o'qda miqdorlar ko'rsatilgan.

Grafikning har bir nuqtasida ishlab chiqaruvchi (yoki ishlab chiqaruvchilar guruhi) ma'lum bir narxda sotmoqchi bo'lgan mahsulot yoki xizmatning qancha birligi ko'rsatilgan.

Taklif egri chizig'i bu nuqtalarni birlashtiruvchi chiziq.

Taklif qonuni

Tovar narxining ko'tarilishi bilan taklif miqdori ko'tariladi va talab miqdori pasayadi. Narx tushishi bilan taklif miqdori tushadi va talab miqdori oshadi.

Taklif qonuni shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqaruvchilar odatda ko'proq sotish uchun yuqori narxlarda, kamroq esa arzon narxlarda taklif qilishadi.

Taklif egri chiziqlari quyidagi omillarga bog'liq o'zgarishi mumkin:

- Subsidiyalar va soliqlar: hukumat subsidiyalari ishlab chiqarishni rag'batlantiradi, soliqlar esa ishlab chiqarishni susaytiradi;
- Texnologiya: ishlab chiqarishni takomillashtirish firmalarning yetkazib berish qobiliyatini oshiradi;
- Boshqa tovarlar: korxonalar ishlab chiqarishi mumkin bo'lgan tovarlar narxini hisobga olishadi;
- Sotuvchilar soni: bozorda qancha firma bor;
- Kutishlar: korxonalar kelajakdagi narxlar va iqtisodiy sharoitlarni hisobga olishadi;
- Resurs xarajatlari: ishlab chiqarish omillarini sotib olish xarajatlari biznes qarorlarini qabul qilishga ta'sir qiladi

Taklif egri chizig'i o'sishi

P

500 000

400 000

300 000

200 000

100 000

2

4

6

8

10

Q

P –Price (narx)

Q-Quantity (miqdor)

1-chiziq ishlab

chiqaruvchilarning

oldingi taklifi

2-chiziq ishlab

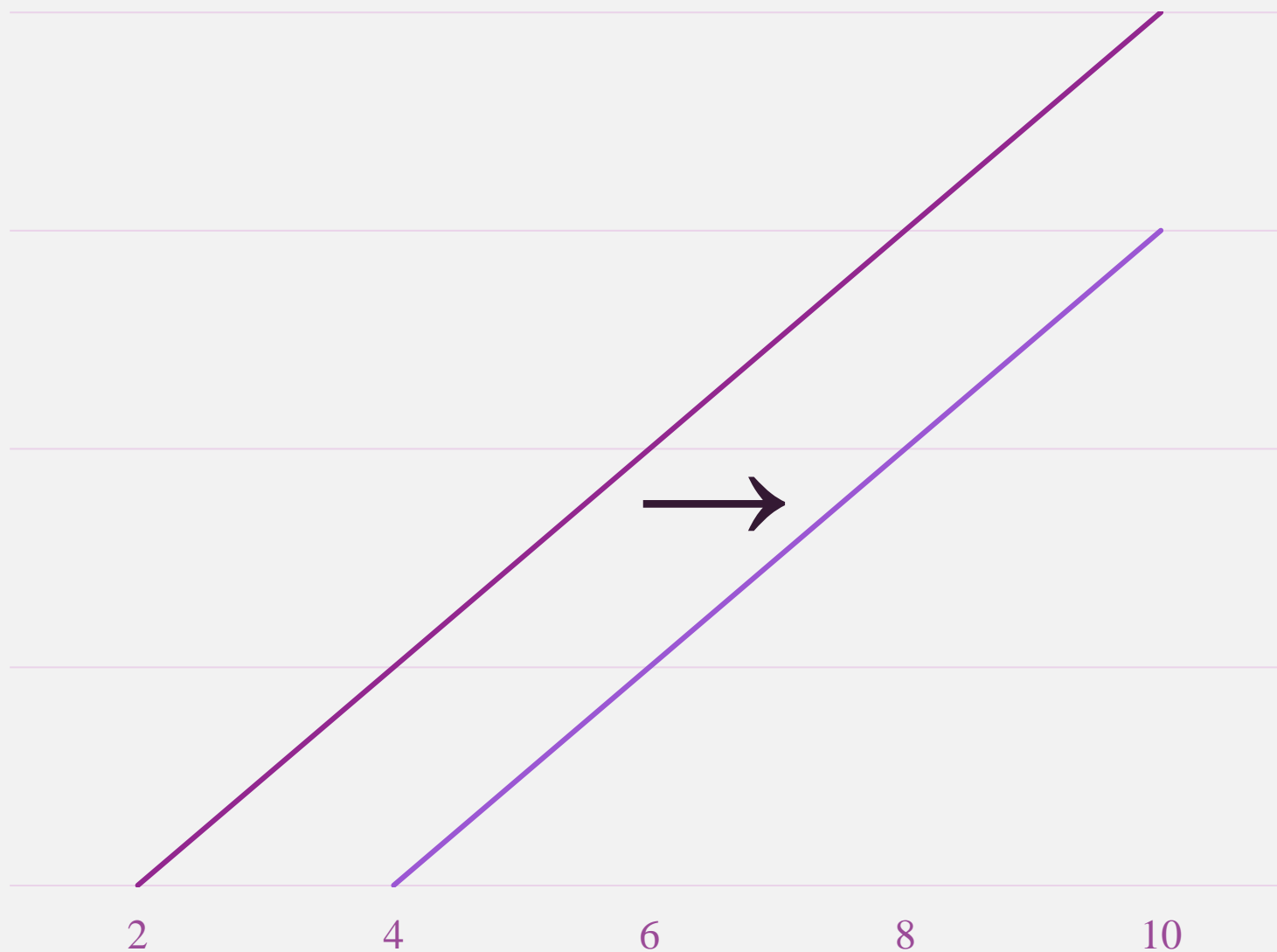
chiqaruvchilarning

texnologiyalaridagi

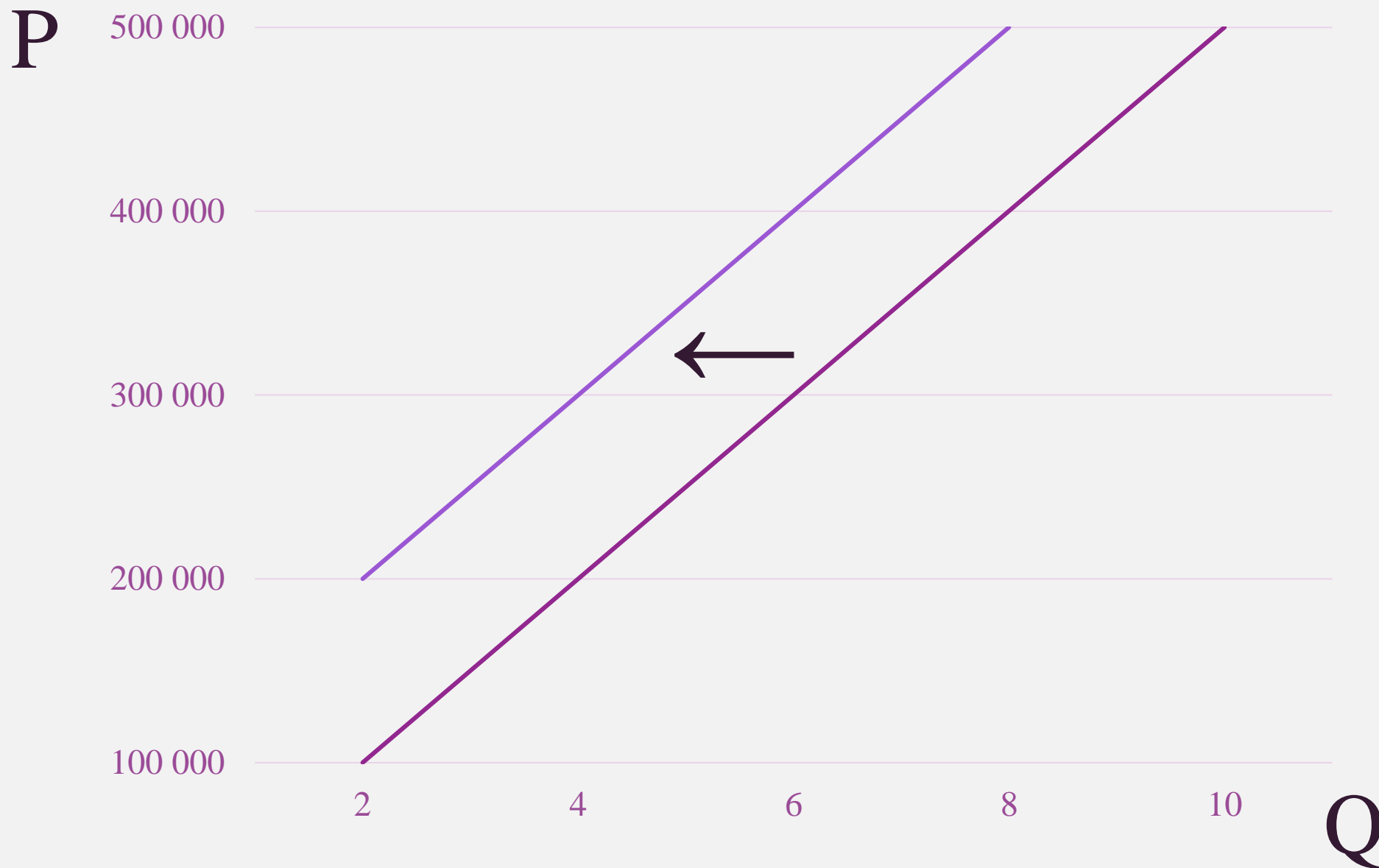
yangilanishlar

bo'lgandan keying taklif

miqdori

Taklif egri chizig'i kamayishi

P –Price (narx)

Q-Quantity (miqdor)

1-chiziq mahsulot yoki
xizmatning optimal
sotilish paytidagi taklif
chizig'i

2-chiziq mahsulot yoki
xizmatlarni ishlab
chiqaruvchilar soni
kamaygandan keying
taklif chizig'i

Talab va Taklif

Talab va taklif miqdori bitta jadvalga birlashtirilishi mumkin.

<i>Birlik mahsulot narxi, so'm</i>	<i>Mahsulotga bo'lgan talab soni</i>	<i>Mahsulotning taklif miqdori</i>
<i>500 000</i>	<i>2</i>	<i>10</i>
<i>400 000</i>	<i>4</i>	<i>8</i>
<i>300 000</i>	<i>6</i>	<i>6</i>
<i>200 000</i>	<i>8</i>	<i>4</i>
<i>100 000</i>	<i>10</i>	<i>2</i>

Talab va Taklif egri chizig'i

P – Price (narx)

Q – Quantity (miqdor)

P

500 000

400 000

300 000

200 000

100 000

2

4

6

8

10

— talab

500 000

400 000

300 000

200 000

100 000

— taklif

100 000

200 000

300 000

400 000

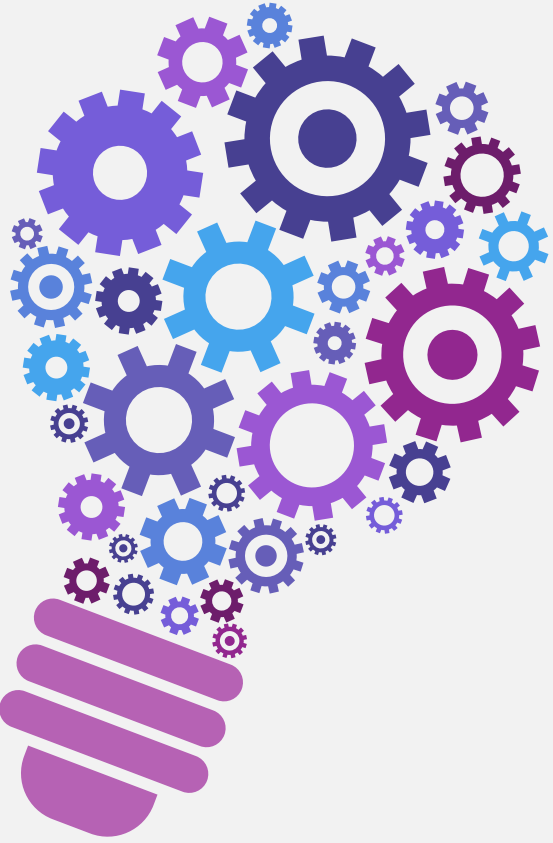
500 000

Q

— talab

— taklif

	2	4	6	8	10
— talab	500 000	400 000	300 000	200 000	100 000
— taklif	100 000	200 000	300 000	400 000	500 000

Thanks!

Any questions?

